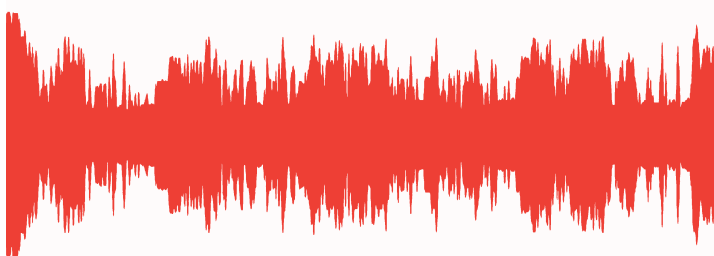

Α Ν Α Σ Τ Α Σ Ι Α Γ Ε Ω Ρ Γ Α Κ Η

Ο

Η Χ Ο Σ

Ω Σ

Υ Λ Ι Κ Ο

στη σύγχρονη
μουσική
δημιουργία

fagotto books

Ο ΗΧΟΣ ΩΣ ΥΛΙΚΟ
ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ
Αναστασία Γεωργάκη

ISBN: 978-960-6685-84-2
© Σεπτέμβριος 2020,
Fagottobooks, Νίκος Θερμός

Fagottobooks

Κεντρικό: Βαλτετσίου 15, 10680 Αθήνα
Τηλ.: 210-3645147, Fax: 210-3645149
Υποκατάστημα: Ζακύνθου 7, 311 00 Λευκάδα
Τηλ./Fax: 26450-21095
e-mail: info@fagottobooks.gr
www.fagottobooks.gr

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΕΩΡΓΑΚΗ

Ο
Η Χ Ο Σ
Ω Σ
Υ Λ Ι Κ Ο

ΣΤΗ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

fagotto books

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ήχος ως υλικό στη σύγχρονη μουσική δημιουργία.....	8
--	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - Ο ΗΧΟΣ ΩΣ ΓΡΑΦΗΜΑ

Εικαστικά ηχογραφήματα στην τέχνη και τη μουσική του 20ού αιώνα.....	18
Αναζητώντας τον εικαστικό ήχο	18
Αντιπαράθεση και πολυθεματικότητα: Αφηρημένες προσεγγίσεις	24
Σύνθεση και διαθεματικότητα: Η ζωγραφική ως μουσική.....	24
Υβριδικοί μετασχηματισμοί: Το μάτι ακούει, το αυτί βλέπει	26
Προς νέα εικονικά περιβάλλοντα: Η οπτικοποίηση του ηχητικού και η ηχοποίηση του εικαστικού;	27
Από τον ήχο στην εικόνα και από την εικόνα στον ήχο: Τεχνολογικές μεταλλάξεις στο σύγχρονο καλλιτεχνικό στερέωμα	31
Σημειώσεις	33
Βιβλιογραφία.....	35
 Προηχογραφήματα στο Hörspiel Κυβερνητικών (1971) του Ανέστη Λογοθέτη	37
Η ιδιόμορφη γλώσσα του Λογοθέτη: Από το γράφημα στον εικαστικό ήχο	38
Από τα ηχογραφήματα στα φθογογραφήματα των ηχοδραμάτων (Hörspiel).....	40
Κυβερνητικών (1971): Γλωσσικά παίγνια και ηχητικές παλινδρομήσεις	41
Κυβερνητικά απηχήματα στο Κυβερνητικών	43
Από τη Μικροδομή στη Μακροδομή: Η γένεση των φθόγγων – Ολισμός και αναγωγισμός.....	44
Περί προέλευσης των ονομάτων: Πολυπλοκότητα – κατανόηση της δομής.....	45
Η δομή της γλώσσας και οι μεταθέσεις της: Αυτοοργάνωση.....	46
Περί προέλευσης του ανθρώπινου γένους: Διαδραστικότητα	47
Η γραφική γλώσσα του Ανέστη Λογοθέτη.....	48
Σημειώσεις	49
Βιβλιογραφία.....	52

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - Ο ΗΧΟΣ ΩΣ ΦΥΣΗ

Ηχητικά νέφη και φύση στο έργο του Ιάννη Ξενάκη..... 55

Η φύση σαν πηγή έμπνευσης στη μουσική του 20ού αιώνα	57
Αναφορές της φύσης στο έργο του Ξενάκη.....	59
Υπαινιγμοί ηχοτοπίων και φυσικών φαινομένων.....	59
Πίσω από τον καθρέφτη: νέφη και δενδρομορφές	61
Από τα πολύτοπα στην ουτοπία του σύμπαντος	63
Προς αναζήτηση μιας φυσικής και ασυνείδητης τέχνης.....	66
Σημειώσεις	68
Βιβλιογραφία.....	72

Φάσματα μίας ηχο-μυθολογίας στο έργο του François-Bernard Mâche 75

Από τη ζωομουσικολογία στην «ηχο-μυθολογία».....	76
Ηχομυθολογικά αρχέτυπα.....	79
Από το μύθημα στο ήχημα	79
Ηχομυθολογία των θρηγουσών πουλιών	80
Ηχομυθολογικά αρχέτυπα στο έργο του F. B. Mâche.....	82
Το ηχοτοπίο: από την Αμοργό μέχρι τα ποτάμια του Άδη.....	83
Από τη χρυσή βροχή της Δανάης (Danaé) στο νανούρισμα του Περσέα (Persée): τα γυναικεία αρχέτυπα.....	85
Οι πρωτομορφικοί ήχοι: από τον Υπερίωνα (1981) στον Τιθωνό (1989).....	86
Η ηχομυθολογίες του Mâche ως διεπιστημονική έρευνα	88
Σημειώσεις	90
Βιβλιογραφία.....	93

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - Ο ΗΧΟΣ ΩΣ ΦΩΝΗ

Η ανασύνθεση του ήχου της φωνής στο έργο του

Jonathan Harvey Mortuos Plango – Vivos Voco (1980)..... 98

Η τεχνική υφή της συνθετικής φωνής στο Mortuos Plango – Vivos Voco (1981).....	98
Τα βασικά ηχητικά αρχέτυπα	99
Η δομική βάση του έργου	100
Η μεταφυσική διάσταση της συνθετικής φωνής και η φασματική ανάλυση.....	101
Οι ηχοχρωματικές μεταμορφώσεις της συνθετικής φωνής μεταξύ Boyness και Bellness19	102

Το εξωτερικό-εσωτερικό (inwardness-outwardness).....	103
Η άψυχη και ασώματη διάσταση της συνθετικής φωνής	105
Σημειώσεις	106
Βιβλιογραφία.....	110

Φωνή και διάδραση στο έργο του Philippe Manoury En Echo (1997)	113
Η εικονική παρτιτούρα του En Echo (1997) του Philippe Manoury	114
Τεχνητή σημειογραφία και διάδραση φωνής.....	117
Η προβληματική της μουσικής σημειογραφίας και η εικονική παρτιτούρα	119
Σημειώσεις	121
Βιβλιογραφία.....	122

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ - Ο ΗΧΟΣ ΩΣ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑ

Η γένεση του ήχου στο έργο του Ιάnnη Ξενάκη.....	125
Ο κοκκοειδής ήχος στην αλγοριθμική σύνθεση.....	126
Στοχαστικά μοντέλα στην ηλεκτρακουστική μουσική	128
Πολυαγωγή και πολυμεσικότητα	129
Από τον κόκκο των ήχων στους ήχους των κόκκων.....	130
Η πολυαισθητική προσέγγιση των πολυτόπων και η επίδρασή τους στις τέχνες με μεικτά μέσα	132
Σημειώσεις	134
Βιβλιογραφία.....	137

Η δόμηση του ήχου στη μουσική με διαδραστικά μέσα	140
Από τη ζωντανή ηλεκτρονική μουσική (live-electronics) στη μουσική με διαδραστικά μέσα (interactive music).....	141
Συστήματα και τεχνικές επεξεργασίας του διαδραστικού ήχου	145
Συντελεστές του διαδραστικού ήχου.....	146
Φάσεις διάδρασης.....	147
Συστήματα και προγράμματα διάδρασης.....	148
Διασυνδεδετικά διάδρασης.....	149
Προγράμματα διαδραστικής μουσικής	150
Νέες μορφές μουσικής παράστασης με διαδραστικά μέσα	153
Μια νέα αισθητική προσέγγιση της μουσικής με διαδραστικά μέσα	156
Προς μια πολύτεχνη διαδραστική έκφραση της μουσικής.....	158
Σημειώσεις	159
Βιβλιογραφία.....	164

Ο ήχος ως υλικό στη σύγχρονη μουσική δημιουργία

II

...Και ιδού τα πλεονεκτήματα που προσδοκώ από μια τέτοια μηχανή: την απελευθέρωση από το δεσποτικό, ανασταλτικό, συγκερασμένο τονικό σύστημα. Τη δυνατότητα να επιτυγχάνει κανείς οποιαδήποτε συχνότητα -αν το επιθυμεί- οποιονδήποτε αριθμό υποδιαίρεσεων της οκτάβας και κατά συνέπεια την διαμόρφωση οποιασδήποτε επιθυμητής κλίμακας. Αφάνταστη επέκταση του ηχητικού φάσματος προς τις χαμηλές και τις υψηλές περιοχές. Επιτεύξεις νέων συνηχήσεων χάρη σε νέους συνδυασμούς κατιόντων αρμονικών που με τα σημερινά μέσα είναι ανέφικτοι. Τη δυνατότητα οποιασδήποτε διαφοροποίησης του ηχοχρώματος και των ηχητικών συνδυασμών. Νέες διαβαθμίσεις δυναμικής που να ξεπερνούν κατά πολύ τις δυνατότητες της σημερινής ορχήστρας η οποία βασίζεται στην ανθρώπινη δύναμη. Μια αίσθηση προβολής του ήχου στο χώρο με μέσα που εκπέμπουν τον ήχο σε όλους τους χώρους η ταυτόχρονα σε πολλούς χώρους στην αίθουσα, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του μουσικού κειμένου. Πολυρρυθμικές και πολυμετρικές κατασκευές. Όλα αυτά σε μια δεδομένη ενότητα μέτρου η ρυθμού, που με ανθρώπινες μόνο δυνάμεις δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί.

(E. Varèse, 1939, in Bernard: 1987, σ. 41)

Η καλπάζουσα εξέλιξη της τεχνολογίας στον 20ό αιώνα επηρέασε το σκέπτεσθαι των συνθετών μέσα από μια πρισματική διαδικασία: νέα θεώρηση του μουσικού υλικού, της παραγωγής, αναπαραγωγής, επεξεργασίας και διάχυσης του ήχου και της μουσικής πληροφορίας καθώς και του τρόπου προσέγγισης στην χρήση και εκτέλεση των μουσικών οργάνων. Η επέλαση των νέων μέσων αναπαραγωγής του ήχου στις αρχές του 20ού αιώνα (φωνόγραφος, γραμμόφωνο, μαγνητόφωνο), η εμφάνιση πρωτότυπων ηλεκτρομηχανικών και ηλεκτρονικών οργάνων τύπου τηλεαρμονίου, αιθεροφώνου ή κυμάτων Μαρτενών, το κίνημα του Φουτουρισμού στην Ιταλία με κύριο αντικείμενο μελέτης το θόρυβο και τα παράγωγα του, οι προφητικές αναζητήσεις του E. Varèse, και των Αμερικανών πρωτοπόρων, έδωσαν μια νέα ώθηση στη μουσική δημιουργία σε σχέση με την τεχνολογική πρόοδο της εποχής που δεν άφησε ανεπηρέαστους και τους μετέπειτα συνθέτες.

Οι ριζοσπαστικές αλλαγές που έγιναν στο χώρο της μουσικής δημιουργίας στη διάρκεια του 20ου αιώνα μέσα από τα πρωτοποριακά κινήματα του δωδεκαφθογγισμού, ολικού σειραϊσμού, μετασειραϊσμού, αλεατορισμού, «της νέας ηχητικότητας», των πολυτέχνων, του μουσικού θεάτρου, του μινιμαλισμού και άλλων, σε συνδυασμό με τις εφαρμογές της καλπάζουσας τεχνολογίας στο χώρο της μουσικής οδήγησαν σε νέες μορφές μουσικής έκφρασης όπου η τεχνολογία δεν χρησιμοποιήθηκε μόνο σαν μέσο διεκπεραίωσης διαφόρων διαδικασιών (όπως τον απλό φορμαλιστικό υπολογισμό μουσικών παραμέτρων), την γένεση και διάχυση της δημοφιλούς μουσικής αλλά επηρέασε την ισορροπία του μουσικού δίπτυχου «συνθέτης-εκτελεστής» και επέφερε μια νέα επανάσταση στην προσέγγιση του ηχητικού υλικού, της μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης καθώς και τη διάχυση της μουσικής πληροφορίας.

Με αφετηρία την εποχή των ηλεκτρονικών στούντιο Συγκεκριμένης Μουσικής (RTF Paris), Ηλεκτρονικής Μουσικής (WDR, Κολωνία) και μουσικής για μαγνητοταινία (Columbia –Princeton University)-με κύριο εξοπλισμό τους τη μαγνητοταινία, τούς ηλεκτρονικούς ταλαντωτές και μετέπειτα τους αναλογικούς συνθετητές- και τη μετάβαση στη δεκαετία του '70 με την έκρηξη της δημοφιλούς μουσικής που κάνει χρήση των νέων μέσων, η δεκαετία του '80 επιφέρει νέες καινοτομίες διαφαίνεται μια νέα στο χώρο της μουσικής τεχνολογίας. Η έλευση των προσωπικών υπολογιστών, η εμφάνιση των νέων ψηφιακών συνθετητών και η ανακάλυψη της νόρμας MIDI- στα μέσα της δεκαετίας του '80 -αλλάζουν το τοπίο της λόγιας ηλεκτρακουστικής μουσικής ενώ παράλληλα η βιομηχανία της μουσικής τεχνολογίας αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς σε μία καθαρά εμπορική διάσταση στο χώρο της δημοφιλούς μουσικής όπου ο ηλεκτρονικός ήχος επικρατεί στο ηχητικό σύμπαν των μεγαλουπόλεων.

Ο επαναπροσδιορισμός των μέσων παραγωγής και αναπαραγωγής του «ηλεκτρονικά» παραγόμενου ήχου στις δεκαετίες του '60 και '70 έδωσαν μια νέα τροπή στην αναθεώρηση της μουσικής παράστασης με ηλεκτρακουστικά μέσα είτε στο χώρο της ακαδημαϊκής πρωτοποριακής μουσικής είτε στο χώρο της δημοφιλούς μουσικής. Η εξέλιξη και χρήση του συνθετητή, σαν βασικό όργανο σκηνικής παρουσίασης του ηλεκτρονικού ήχου, οδήγησε στη εργονομική αναζήτηση και άλλων τρόπων μουσικής έκφρασης που επιτρέπουν την αλληλεπίδραση μεταξύ ηλεκτρονικών συστημάτων και εκτελεστή. Η αναζήτηση αυτή προσανατολίστηκε στον σχεδιασμό νέων συστημάτων που προσδίδουν μεγαλύτερες ελευθερίες έκφρασης στον ερμηνευτή, ξεφεύγοντας από τις περιορισμένες κινήσεις του πληκτρολογίου του συνθετητή και του υπολογιστή, προβάλλοντας κατ' αυτό το τρόπο τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα μιας μουσικής παράστασης μέσω

μιας νέας προσέγγισης του «χαμένου οργάνου» με χρήση νέων διασυνδετικών.

Έτσι, τα τελευταία είκοσι χρόνια παρατηρούμε ένα νέο τρόπο προσέγγισης της τεχνολογίας με την μουσική μέσα από τις νέες μορφές μουσικής παράστασης που παρουσιάζονται σε αίθουσες πρωτοποριακών κέντρων της τέχνης στο σύγχρονο κόσμο. Μέσα από αυτή τη νέα θεώρηση της μουσικής, η νέα ψηφιακή τεχνολογία δεν χρησιμοποιείται μόνο για της υποστήριξη (ενίσχυση και αναπαραγωγή ενός έργου ηλεκτρακουστικής μουσικής και διάχυση του ήχου από σύστημα πολλών μεγάλων) αλλά σαν μέσο για την επικοινωνίας μεταξύ μουσικού και υπολογιστή σε πραγματικό χρόνο (real-time) στα όρια σύνθεσης και αυτοσχεδιασμού.

Μέσω αυτών των νέων τάσεων της μουσικής με διαδραστικά μέσα επιχειρείται μια αναθεώρηση της τέχνης της μουσικής σε σχέση με την ήδη εδραιωμένη τεχνολογία, μια αρμονική σύμμειξη της οργανικής και ηλεκτρακουστικής μουσικής που οδηγεί στην εξερεύνηση νέων ηχητικών συμπάντων. Η δυνατότητα που δίνεται στους νέους συνθέτες να επέμβουν στο ηχόχρωμα με τα νέα διαδραστικά μέσα σε πραγματικό χρόνο (real-time), προσθέτουν ένα νέο στοιχείο στην εξέλιξη της μουσικής σύνθεσης, στα όρια της με τον αυτοσχεδιασμό, καθώς οι συνθέτες δεν δημιουργούν μουσικά έργα καθορισμένης μορφής αλλά σύνολο απαντήσεων που αντιστοιχεί περισσότερο στον τρόπο που αυτοσχεδιάζουμε παρά στον προκαθορισμένο τρόπο εκτέλεσης νοτών. Ο εκτελεστής ερμηνεύει και ο υπολογιστής «ακούει» και αντιδρά» ανάλογα με την ένταση και την ερμηνεία του εκτελεστή του. Δημιουργείται κατ' αυτό το τρόπο ένας πρωτότυπος μουσικός διάλογος μεταξύ μουσικού και υπολογιστή που ξεκινάει από τη σταδιακή μεταμόρφωση του ηχοχρώματος έως και την δημιουργία πολύπλοκων μουσικών φράσεων κατ' επέκταση της παραδοσιακής μορφής μουσικής εκτέλεσης.

Στο λυκόφως του 20ού αιώνα και στην αυγή του 21ου αιώνα, οι κοινωνικοπολιτικές ζυμώσεις και οι τεχνολογικές καινοτομίες του δεύτερου μισού του 20ου αιώνα αναδεικνύουν μια διαφορετική διάσταση της μουσικής σκέψης από αυτή του παρελθόντος. Η τεχνολογία και η επιστήμη ανοίγουν νέα μονοπάτια στην δημιουργία και αντίληψη της μουσικής μέσα από τους κλάδους της Μουσικής Ακουστικής, Ψυχοακουστικής, Ακουστικής χώρων, της Μουσικής Γνωσιολογίας, Ανάλυσης και Επεξεργασίας ηχητικών σημάτων, της ανάκτησης της μουσικής πληροφορίας και πολλών άλλων. Ιδιαίτερα η ακουστική ανάλυση και επεξεργασία του ήχου ανοίγουν νέους τρόπους πρόσληψης και αντίληψης της μουσικής με κύριο άξονα την μικροδομή του ηχοχρώματος και την παραμετροποίηση του ήχου δίνοντας την δυνατότητα στο νέο συνθέτη να επεξεργαστεί με νέους ριζο-

σπαστικούς τρόπους το ηχητικό του υλικό. Οι δυνατότητες που προσφέρονται από την επέμβαση της τεχνολογίας και της επιστήμης στο χώρο της μουσικής, προσδίδουν στην επεξεργασία της μουσικής σύνθεσης νέες αρχές παραμετρικής οργάνωσης των ήχων με την βοήθεια της ηλεκτρονικής τεχνολογίας, είτε αυτή σχετίζεται με την αλγοριθμική σύνθεση είτε με διάφορες μορφές ηλεκτρακουστικής μουσικής.

Ο ήχος σαν υλικό στη μουσική και η υπολογιστική του διάσταση στη Δυτική κουλτούρα έχει τις ρίζες της στην Αρχαία Ελληνική σκέψη και τους Πυθαγορείους. Η Πυθαγόρεια Σχολή αναφέρεται σαν την πρώτη επιστημονική διερεύνηση του «πραγματικού» καθώς κατόρθωσε να διασυνδέσει τις φαινομενικές σχέσεις των ήχων με την αντικειμενική λογική, μετουσιώνοντας την μουσική σε ένα κόσμο όχι μόνο των ήχων αλλά του λογισμού και του υπολογισμού. Στο Πυθαγόρειο παλίμψηστο συναντούμε επίσης τις πρώτες τάσεις διασύνδεσης του Σύμπαντος –Κόσμου με την Μουσική και με τα Μαθηματικά: η αναγωγή των ήχων και των κινήσεων των άστρων σε μαθηματικές σταθερές σχέσεις διαστημάτων οδήγησε στην διατύπωση της περίφημης Αρμονίας των σφαιρών. Η δημιουργική αυτή συνύπαρξη Μαθηματικών και Μουσικής η οποία καλλιεργήθηκε μέσα στους αιώνες από διάφορους στοχαστές και συνθέτες έθεσε τα θεμέλια του μουσικού «φορμαλισμού» (παραμετροποίηση των μουσικών στοιχείων) και της υπολογιστικής διαδικασίας στο χώρο της σύνθεσης που στις μέρες μας βρίσκει ένα γόνιμο πεδίο εφαρμογών στα εργαλεία της μουσικής πληροφορικής και στην σύνθεση υποβοηθούμενης με υπολογιστή.

Μετά από μια περίοδο συνεχών πειραματισμών, η Μουσική Πληροφορική, σήμερα εδραιώνεται όχι μόνο σαν ένας χώρος έρευνας αλλά και σαν ένα χώρος που προσφέρει πλείστα εργαλεία για τη μουσική δημιουργία και πράξη και προσφέρει στους χρήστες της άπειρες δυνατότητες τεχνικών και γνωσιακών προσανατολισμών (αυτόματη σύνθεση, ανάλυση-σύνθεση ήχων, ψυχοακουστική, ανάκτηση μουσικής πληροφορίας, αυτόματη αναγνώριση της μουσικής κ.ά.). Τα νέα λογισμικά οργάνωσης και διαχείρισης των μουσικών παραμέτρων και συστημάτων στα πλαίσια ενός νέου «μουσικού φορμαλισμού» προσφέρουν στον νέο μουσικολόγο, συνθέτη και ερμηνευτή την ποικιλομορφία των κανόνων που καθορίζουν την αρμονία και τις μουσικές δομές και γλώσσες από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας: στο πλαίσιο προγραμμάτων ανοικτής αρχιτεκτονικής όπως το πρόγραμμα αλγοριθμικής σύνθεσης Openmusic, Max/Msp, Supercollider, Pd κ.ά. ο συνθέτης του 21ου αιώνα δημιουργεί το δικό του ηχητικό σύμπαν με υλικό τον ψηφιακό ήχο και τους μαθηματικούς κανόνες που διέπουν την ηχητική και μουσική σύνθεση. Με το πρόγραμμα Max/Msp παρέχεται στους νέους συνθέτες

η δυνατότητα να πειραματιστούν με τα διάφορα μουσικά στυλ της λόγιας Δυτικοευρωπαϊκής μουσικής και να δημιουργήσουν τις νέες εξελιγμένες δομές της μουσικής του 21ου αιώνα.

Ο υπολογιστής -σαν μια εικονική προβολή του κλασσικού στούντιο Ηλεκτρονικής μουσικής -παρέχει από τα μέσα της δεκαετίας του '80 στον νέο συνθέτη τη δυνατότητα να κατασκευάσει εξ ολοκλήρου το δικό του ηχητικό σύμπαν. Ανάμεσα στην ηχογράφηση, την ηχητική ανάλυση, τη σύνθεση και μοντελοποίηση, την οργάνωση των δεδομένων, τη λεπτή διαχείριση των συνθετικών ήχων, ο υπολογιστής γίνεται ένα ολοκληρωμένο εργαστήριο ανάλυσης, σύνθεσης και επεξεργασίας του ήχου και οργάνωσης της μακροδομικής αρχιτεκτονικής του έργου.

Στο ρεπερτόριο των τελευταίων πενήντα χρόνων της ηλεκτρακουστικής μουσικής και ιδιαίτερα αυτών που έχουν γίνει με την βοήθεια του υπολογιστή (από τη δεκαετία του '70 και μετά) συναντάμε έργα που έχουν σαν κεντρικό άξονα την επεξεργασία του οργανικού ήχου και της φωνής μέσω διαφορετικών αισθητικών και τεχνικών έως την ανάλυση της φασματικής δομής τους μέσω των εργαλείων ανάλυσης και επανασύνθεσης του ήχου.

Ο ήχος σαν υλικό έχει χρησιμοποιηθεί σε διαφορετικές διαστάσεις από τους συνθέτες της Μουσικής Πρωτοπορίας του 20ου αιώνα. Στο πλαίσιο αυτού του βιβλίου έχουν ταξινομηθεί και επεξεργαστεί υλικά από διάφορα δοκίμια και άρθρα που έχουν δημοσιευτεί σε περιοδικά και τόμους βιβλίων με κύριο άξονα την αναφορά στον ήχο σαν υλικό στην σύγχρονη μουσική δημιουργία: από τον ήχο σαν γράφημα, στον ήχο σαν φύση, στον ήχο σαν φωνή και στον ήχο σαν τεχνούργημα φωτίζουμε κάποιες πτυχές των σύγχρονων τάσεων στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, όπου ο ήχος είναι το πρωταρχικό υλικό στη σκέψη του δημιουργού είτε μέσω της φυσικής επεξεργασίας είτε μέσω ψηφιακών τεχνικών σύνθεσης και επεξεργασίας.

Στο πρώτο μέρος, με τίτλο ο ήχος ως γράφημα, παρουσιάζονται πτυχές της ηχητικής αναπαράστασης της μουσικής πληροφορίας μέσω γραφημάτων και εικαστικών απεικονίσεων στο χώρο της τέχνης είτε μέσω γραφημάτων σε γραφική παρτιτούρα με ιδιαίτερη αναφορά στο πρωτοπόρο συνθέτη Ανέστη Λογοθέτη.

Στο πρώτο κεφάλαιο διερευνάται η πολυμορφία της διπολικής σχέση μεταξύ ήχου και εικόνας με έμφαση στα δομικά στοιχεία των παραμέτρων του ήχου και του φωτός και την ερμηνευτική διάσταση των δομικών αντιστοιχιών αυτών των στοιχείων στη τέχνη και μουσική του 20ου αιώνα. Με αφετηρία τον εικαστικό ήχο των αρχών του αιώνα ακολουθούμε τα χνάρια της εικαστικής ακολουθίας και του

αφηρημένου φιλμ φτάνοντας μέχρι το κατώφλι της οπτικής μουσικής και την μετατροπή του ήχου σε εικόνα μέσα από τα νέα ψηφιακά συστήματα και περιβάλλοντα μουσικού προγραμματισμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στην αποκωδικοποίηση του *Hoerspiel* Κυβερνητικών (1971) του πρωτοπόρου συνθέτη Ελληνικής καταγωγής Ανέστη Λογοθέτη, που είναι στο σύνολό του μια ριζική επεξεργασία φορμαλιστικών γραφημάτων και εγγραφής «προ-ηχογραφημάτων» που προσκαλούν τον ερμηνευτή σε ένα είδος ηχητικής και συνειρμικής έρευνας. Στο έργο «Κυβερνητικών» ο Λογοθέτης πειραματίζεται με την συμβολική (μέσω του γραφήματος) και ακουστική σχέση της γλώσσας με τη μουσική. Φωτίζονται κρυμμένες πτυχές της μικροδομικής και μακροδομικής οργάνωσης του έργου, ο κρίσιμος βαθμός απροσδιοριστίας και οι διαφορετικοί συνδυασμοί των φωνημάτων καθώς και οι σημασιολογικές και συντακτικές αξίες της ανθρώπινης γλώσσας που με όχημα τη φωνή επιδέχονται διαφορετικών ερμηνειών.

Στο δεύτερο μέρος, με τίτλο ο ήχος ως φύση, επιχειρείται μία προσέγγιση του ήχου ως φύση μέσα από το έργο δύο πρωτοπόρων συνθετών του 20ου αιώνα, του Ι. Ξενάκη και του F. B. Mache, στενών φίλων και μαθητών του συνθέτη και ορνιθομουσικολόγου O. Messiaen. Η ανάδειξη της φύσης ως ήχος στη μουσική δημιουργία από το πρίσμα δύο διαφορετικών θεωρήσεων όπως τον κόσμο των Μαθηματικών στο έργο του Ξενάκη και το κόσμο της Μυθολογίας στο έργο του F. B. Mache, μας φέρνει σε επαφή με άγνωστες πτυχές των ήχων της φύσης.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται έργα του Ι. Ξενάκη με αναφορές στη φύση όπως υπαινιγμοί ήχων της φύσης και των φυσικών φαινομένων μέσω οργανικών ήχων, φωτεινά και ηχητικά περιβάλλοντα των πολυτόπων σε διάδραση με το φυσικό τους περιβάλλον, την έννοια του συνεχούς, θέματα μορφογένεσης και τη μεταφορά τους στον οργανικό ήχο καθώς και αναφορές στη φύση μέσω των φυσικών επιστημών και των μαθηματικών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ηχομυθολογική προσέγγιση των έργων του Ελληνιστή συνθέτη F. B. Mache, με αναφορά στο αιώνιο τοπίο της Μεσογείου, ιερό τόπο πολλών μύθων και ιστοριών. Στις αντιθέσεις των ήχων της θάλασσας και του ανέμου, των αντηχήσεων σε βουνά και σπήλαια, στους υπόκωφους ήχους των υπόγειων ποταμών, στο θρόισμα των φύλλων, στο ουρλιαχτό του ανέμου, στο μαντικό τραγούδι των πουλιών, το τερέτισμα των τζιτζικιών, ο Mache μας προσκαλεί στην ακρόαση μιας φύσης που μεταφέρει μηνύματα από το παρελθόν.

Στο τρίτο μέρος, με τίτλο ο ήχος ως φωνή παρουσιάζονται έργα που έχουν σαν πρωταρχικό υλικό την ανθρώπινη φωνή και την αποδόμηση της σε άλλα ηχοχρώματα με τη χρήση τεχνικών ψηφιακής σύνθεσης ή διαδραστικών μέσων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται σε μια πρωτότυπη εκδοχή η ηχητική σύνθεση σαν μέσο ηχοχρωματικής μετάλλαξης και αποδόμησης της φωνής του καταξιωμένου Άγγλου συνθέτη Jonathan Harvey για την πραγμάτωση των μεταφυσικών νοημάτων του βασικού κειμένου της μουσικής σύνθεσης (*Mortuos Plango, vīnos voco-θρηνώ του νεκρούς, καλώ τους ζωντανούς*). Παρατίθενται οι τεχνικές αποδόμησης και σύνθεσης της φωνής με την σταδιακή αφαίρεση των φωνομορφικών της χαρακτηριστικών και την απογύμνωση της ηχοχρωματικής της ζωντάνιας.

Στο έκτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η επεξεργασία της φωνής με διαδραστικά μέσα σαν μία καινοτόμα προσέγγιση της ηλεκτρακουστικής με την οργανική μουσική μέσα από τα περιβάλλοντα προγραμματισμού και των διαδραστικών συστημάτων από τον Γάλλο συνθέτη Philippe Manoury το 1994 και το έργο του *en Echo*.

Στο τέταρτο μέρος, ο ήχος ως τεχνούργημα, εξετάζονται εφαρμογές της σύγχρονης ψηφιακής τεχνολογίας στη μουσική δημιουργία μέσω της πρωτοποριακής σκέψης του Ιάnnη Ξενάκη που εισαγάγει νέες τεχνικές, τεχνολογίες και μαθηματικά μοντέλα για την δόμηση του ήχου και της αλγοριθμικής μουσικής, καθώς και την δόμηση του ήχου με διαδραστικά μέσα σε πραγματικό χρόνο.

Στο έβδομο κεφάλαιο, εξετάζουμε τον αντίκτυπο που έχει το έργο και η έρευνα του Ξενάκη στη δόμηση και αντίληψη του ήχου. Από την διερεύνηση του ήχου στην ακουστική και ψυχοακουστική, στη σύνθεση υποβοηθούμενη από τον υπολογιστή, την ηλεκτροακουστική μουσική με στοχαστικά μοντέλα, την δημιουργία νέων διασυνδεδετικών, τα πολύτοπα και την σύνθεση ήχου με κόκκους.

Στο όγδοο κεφάλαιο, παρουσιάζεται ο ήχος ως τεχνούργημα στη σύγχρονη μουσική δημιουργία με την χρήση των νέων συστημάτων διάδρασης. Μέσα από ένα σύντομο ιστορικό που περιγράφει την εξέλιξη της «ζωντανής ηλεκτρονικής μουσικής» (*live electronics*) στη μουσική με διαδραστικά μέσα εξερευνούμε τον όρο «διάδραση», τους παράγοντες και τα μέσα που καθορίζουν μια συναυλία διαδραστικής μουσικής και τις επιπτώσεις στον σχεδιασμό νέων ηλεκτρονικών οργάνων και διασυνδεδετικών

Ο ήχος σαν υλικό στη μουσική και η η υπολογιστική του διάσταση στη Δυτική κουλτούρα, με βαθιές ρίζες της στην Αρχαία Ελληνική σκέψη και τους Πυθαγορείους, επαναπροσδιορίζεται στη σύγχρονη μουσική δημιουργία μέσω διαφορετικών προσεγγίσεων με τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών.

Στο πλαίσιο αυτού του βιβλίου έχουν ταξινομηθεί και επεξεργαστεί υλικά από διάφορα δοκίμια και άρθρα που έχουν δημοσιευθεί κατά καιρούς σε περιοδικά και ξενόγλωσσους συλλογικούς τόμους βιβλίων με κύριο άξονα την αναφορά στον ήχο σαν υλικό στην σύγχρονη μουσική δημιουργία: από τον ήχο σαν γράφημα, τον ήχο σαν φύση, τον ήχο σαν φωνή έως και τον ήχο σαν τεχνούργημα φωτίζουμε σημαντικές πτυχές των σύγχρονων τάσεων της μουσικής στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, όπου ο ήχος εξετάζεται μέσω της ανάλυσης των δομικών του χαρακτηριστικών, της φυσικής επεξεργασίας στην οργανική γραφή, των ψηφιακών τεχνικών ηχητικής σύνθεσης και των τεχνικών της διάδρασης.

ISBN: 978-960-6685-84-2

9 789606 685842